ՊՈԱՆԵՄԵՔԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—1210—ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ—7—ՄԱՐՏ—1872

ՊԱՏՄԱՆԴ

Ջարեկան գին ն. Պօլսոյ համար 180 ղ.
» Գաւառաց » 40 Ֆր.
Վեցամսեայ ն. Պօլսոյ » 90 ղ.
» Գաւառաց » 50 Ֆր.
Իւրաքանչիւր թերթի գին 30 փր.
Յանուշեան ասղը մէկ անգամի համար 3 դարեայ, երկու անգամի համար 2 դարեայ, աւելի անգամներու համար դառ ասկարիտէն կ'իյնայ։

ՊԱՏՄԱՆԴ

Դուրս գացած յրատարակ ճանապարհ համար խմբագրատեղիէն վճարուի է։
Խմբագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ օգ եւ իյէ գրութիւն խմբագիր —Տնօրէնին անուամբ ուղղուի, կ. գ. [illegible] Մաղաքի գրատան։

Ծանր գնճարուած նամակ։

ԱՐԱՒԱԻ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՏԱՍՆԱՆԴՆԵՐՈՐԴԱԿԻՍ 7 ՄԱՐՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտրա 15 մարտ.

Ամերիկոյի պատասխանը կը հաստատէ թէ Լիվերպուլ—յանձնաժողովը կատարեալ ինքնագլուխ է չիշատակագրին մէջ պատուհասկալ պահանջներէն հրաժարելու բայց գործիքներուն պատասխանութիւնը բաւականարար կը խաւսուի որ երկու կողմանց մէջ որոշուած՝ գումարին աւելի պահանջումներու վրայ չպիտի պնդէ մինչ ար ալ ընի իրաւարար առնելին որոշումը։

Լոնտրա 15 մարտ.

Անգղիոյ ծանուցագրին Ամերիկոյի ուղղած պատասխանը կրկ թէ Ամերիկա չկրնար իր չիշատակագրին մէջ բանաձ դիրքը փոխել։ բայց կիսանցնէ թէ Ամերիկոյի կառավարութիւնը պատրաստ է հաւատացնել գոհարար մ'որոշելու պատճառին չկրնան անմիջիկ իրաւարար։

Ը. Դերան պետան Մեր զիւրիւսփաչան երկիր իրիկուն Պ. կլատսթընի կոչնականէն մեկնած միջոցին առնուազն վայ իրնամակ մը կարդացաւ։

Վիէննա 17 մարտ իրիկուն.

Ծանձնաժողովը Կոլիցիոյ չնորհուած զիջումներն ընդունեց։

Բրիւել Օմբրս—Քիւրք ընկերութեան բաժնետէրերուն ստորագրութեան արդիւնքը ամէն յոյսերը կոնցնի։ Ստորագրեալ բաժիններուն գումարը դեռ չկրնար հրապարակ գրուիլ։ Համարկի մէջ չատ կը տնտեսէն 140 ֆ. Ֆրանքֆորթի մէջ ալ 160 ֆ.

Հռոմ 19 մարտ.

Վատիկան եւ Վերսաննայ մէջ սերտ հետաձայնութիւն կայ անդրալիեանոյց ձեռնարկութիւններուն արդիւնքը։

Հռոմ 17 մարտ.

Ֆրէատրիկ Շարլ իշխանը հիմա Սիկիլիա է, եւ քիչ օրէն կ. Պօլիս պիտի գայ։

Լոնտրա 17 մարտ.

Կառավարութեան պատասխանը եղեկ 'ի խորհուրդ գումարուելով' գոհացուցիչ կը Ամերիկայի պատասխանը' վաչինկթընի դաշնագրութեան մէջ նախատեսելու կարգագրութեան հետեւանքն գոհունակութիւն կը յայտնէ։

Փարիզ 16 մարտ.

Կառավարութիւնը ժողովին ասացած իյտանութեան զգուշութեամբ' Անգղիոյ հետ առեւտրական դաշնագրութեան գազաթուղը ծանոյց։

Գոդվը հիմա Պիսմարքին վայ կը վիճարանի Պ. Լրֆրանի առաջարկած օրինաց վիճարանութիւնը չատ պիտի ջանկրէ։

Վիէննա 15 մարտ.

Կը հաստատուի թէ արտաքին գործոց պատասխանատու Կրոն հետ բանակցութեան մտած է արդէն գի Ռուբքիոյ մէջ ծրագրած.

* Էփնեմ Էնբրտ պիտոդութիւն կընէ թէ այս հետագիրն անխոհեմ է. վասն զի երկաթգործութեանց մէջ գործածուած գաղտնի բնաւ չկայ։

խոսի մենամաճառին հաստատութենէն առաջ Ուստրիոյ վարչած ստորագրութիւնը գործադրել ձեռք բերէ ծխախոտի գնման մէջ։

Սէլանիկ 17 մարտ.

Անգղիոյ հիւպատոս Պ. Հօն Սալսիի եւ ուրիշ քանի ուրանդիացի բնակչաց թնդրանքը սեղոյս Ցունաց արք եպիսկոպոսն հրնք եպիսկոպոսաց ներկայութեամբ' Ցունաց Ս. Աստուած եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատոյց կարելի իշխանին առողջանալուն համար։ Անգղիոյ հիւպատոսն եւ այլ քանի մի հիւպատոսք ներկայ գտնուեցան։

Լոնտրա 16 մարտ.

Օսմ. փոնտ.	51 5/8
» ղուռ 1869	62 3/8
» » 1871	74
Անգլ. փոնտ.	93
Ագիան	19
Մոնէր	44

Լիվերպուլ 14 մարտ.

Բամպակ Ա. Ն. Ա. 11 1/4
Ծախուած 12000 հակ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վ. Կ. Աստիճան առաջին կարդ ի Օսմանեան ակադեմիան պատասխանը չնարհեց արտաքին գործոց պաշտօնեայ վահամ Սերվիչ փաշային։

Բրիւել Օմբրս—Քիւրք ընկերութեան բաժնետէրերուն կոչ ընելով կոչ գ. տոմս չնորհելի մէջ։

Լոնտրայի քաղաքագլուխ մէջ ստորագրութեանց գումարը 3.272.560 բաժնի հասած է. Պօլսոյ մէջ ալ 1180000ի։

Ջան Արչիդա քոլ չարտի ստացած միջոցագրերուն մեկնելով Ամէնք գնացք ուր քանի մ'օր կենալէ ետեւ Հռոմ պիտի երթայ։

Հայոցպի Միրզա Մէրքամ խան, որ քանի մը տարիէ 'ի վեր Ք. Գրան ծառայութեանը մտած էր, Գաթոլիկ Մեծ–Կոտրքոսին Միւսամէչար անուանած չլինելով շաբաթի օրը սիտի մեկնի մայրաքաղաքէն։

Կըսուի թէ Ք. Գուսը կամովին ազդայնոց Հռոմէնան եւ Հակահռոմէնան մասանց դէպքերէն նորէն կրնկելով' ափսոսել է որ անպատճառ եւ չուտով համաձայնին մէջերնին, որպէս զի պատրաստքի ընորհութիւնը կատարուի։

Կըսուի թէ Ք. Գուսը կամովին ազդայնոց Հռոմէնան եւ Հակահռոմէնան մասանց դէպքերէն նորէն կրնկելով' ափսոսել է որ անպատճառ եւ չուտով համաձայնին մէջերնին, որպէս զի պատրաստքի ընորհութիւնը կատարուի։

Ծրագիրոյն կամովիկ Հայոց Հռոմէնան եւ Հակահռոմէնան մասերը եկեղեցւոյն մէջ կատարելի անդամն կատարակի եկեղեցին գործած էր։

Ք. Գուսը հետագրով հրամանն գրկից կատարելին որ եկեղեցին բանայ, եւ երկու կողմն ալ երկան խաղաղութեամբ ազօթեն։

Տէրութեան եկամտից 1871—1872 տարուան Պիւտճէն հրատարակեցաւ։

Ժամանակն եւ տեղոյս անձկալութիւնը չնեղելով այս անգամ մանրամասն տեղեկութիւն տալ, սա այժմ բաւական կը համարինք հրատարակել անցեալ եւ ներկայ տարուան հրամանից վիճակին անհամեմատ տարբերութիւնը։

Ընդհանուր տարի եկամտից դումարն եղած է 3.840.163 քսակ, եւ Ծախսը 4.553.067 քսակ. հետեւարար 712904 քսակ բաց. իսկ այս տարի միջոց դումարն է 4.127.412 քսակ, եւ ծախսը 4.280.890 քսակ, հետեւաբար բաց քսոյը 153.448 քսակի իջած է։

Մահարկեմի չնորհատուութեան ասիճ վիճակ Բիզա փաշան Պ. Կ. Սալիմանին ներկայանալով, ոսմանկանը 20 հազար կրուշ տուեց։

Կը լսենք թէ Գարիմալի բնակիչք իրենց Գայմագամին դէմ քաղքէն հանրագիր մը կ'ստորագրեն, կեղծքմունքէ եւ այլ գիշդումներէ դանդատելով։

ՄԱՍՏԱՆԵՆՈՒԹԻՒՆ
ԵԱՀԱՏԸ ՈՒՐՈՒՄԻԵ

6 մարտ	Երկուշաբթի իրիկուն	36 8
7 »	Երեքշաբթի առաւօտ	
	բացուեցաւ	56 10
	կէս օր	36 2

Ն. Պօլիս 7 մարտ.

Սոսրեթի մէնեջրալ բաժինը Ա. Ն. լիր 42.32
Ֆրէտ » » Օսմ. լիր 46. 14
Երեքշաբթոյ » ֆր 172 1/2
Փոխ. 1863 » » 339
» 1865 » » 346
» 1869 » » 346
Թրանս Կ. » Օսմ. լիր 13.05

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՕՐԱԳՐԻՆ ՓԱՓՍՏՍՆԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օրագիր վերջին անդամ Սուլ Կոմսպիկոսթեան խնդրոյն տակիս՝ Լիմասնէն եպիսկոպոսն մը Սուլ կոմսպիկոս ըլլալը նոր բան է ըսելով Ծաւէթ ստիպել չուտ մը բացատրութիւններ բրած էր, Ծաւէթ ալ պատասխանեալ փոքրիկ դաս մը առած իրեն, ցաջնեալ մէ նոր բան չէ, այլ ժամանակ ընէ Էջմիածնի եպիսկոպոսներ Սուլ կոմսպիկոս եղած են, եւ հիմա է որ ատար քաղաքականութեան մը ձեռ ածելու նպատակաւ խորհրդեան կը քարոզեն, խորհրդեան որ ազգային մէջ ոտք պատակտելու եւ կոչտանան վտանգի մէջ ձգելու պիտի առաջնորդէ։

Օրագիր բառական որ լռելէն ետքը շատ չարաճճի թոր եւած ատ պատասխանը ուշած է մէկ անգամ չեղեռնահեղ հն, ինչպէս որ պատասխանը շատ մը ընդհատութիւններ եւ ծաղրով կարդացուեցաւ, չեղեռնահեղ ընդհատ կրնկալ է։

Յաւելուած սրսկի կը պատասխանին Օրագրի 1872 փետր. 11 ի մէկ յօդուածին հետեւանքով պատրաստութիւնը նոյն իսկ Օրագրի գեմ իրրեւ պատասխան գնել, երբ մինչ 1866 ի Համիտ եկեղեցական ժողովոյ ատենն իրրեւ պետ ինքնին ատեն ատեն ոտքի կելլէր եւ ինքնին կը յանձնէր։

ԽՐԻՄԵԱՆ ԵՒ ՍՈՒԼՀԱՄԱՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն տես էջ 1209)

Հայրենական պատերազմներուն միջոցին կատարած էր խրիմեան նրբ հետապնդութիւնը գինքը հրաւիրող ինեիթնեան ատեն ըսած էր նոյն պարագային մէջ. «Ոչխարամէ մեր ոտքը ատեն ալ ամենայն ոտքի մեռյու։ Բայց խրիմ եանին ատեն նոյնն էր, միայն դրութեանքը' խաչնեզ տեսնելը' ատեքը կէր. Հոն' խոշ բիւրատ քրդական խռովութեան հետ մեզատեքը էր բարի ընելու համար, իսկ հոս' նոյնը ձեզմեզ Բիւզանդական հետաքրքրութեան մը հետ պէտք էր մեզատելի բարի ընելու համար, եւ հոս ոչնին ատեքերը բնդ ոտքան էր Աչխ, ատեքերը բնդ ոտքան էր պրոտեստանտ։

Սահմանադրութեան վերջնական պետքը ամէն մարդ կընդունէր, եւ ամէնքայ դիտուորեալ ընդհանուր ժողովին դործն էր. բայց Պատրիարքը' ի պաշտանէ հոն ոչնչաք էր գանալիք

Քաղաքական փոփոխութեան ժողովները միշտ ամփոփ կոչմունքին մը ունեցեր էին մինչեւ այն օրը որ գործք մը տեսնելու, լինելու գոյութիւն եւ չատ անգամ անկարելութիւն ունէին։

Տնտեսական ժողովք՝ թէ որ կար ալ նէ, համայնքներու անկեղծութիւն չունէին, եւ այսպիսով միայն յայտնի էր թէ՝ գիրուած պարագ մը կար եւ ամէն օր կը յարձրանար։

Կրթութեան ժողովք կամ կար կամ չի կար, մէկը չէր գիտեր. այս միայն յայտնի էր թէ դպրոցներ վարժարաններ կային. բայց ինչ էր անոնց վիճակը՝ անոնց յառաջադիմութիւնը, հանդերձ մեր ալ ան էր սովորեան, իւր վարժապետներու եւ դաստիարակներու պակասութիւնը յայտնի կ'ըլլար։

Թաղական խորհուրդներ կային, եւ կանոնաւոր ակամայ կեանքը հոն էր, բայց անոնք ալ անդ անդ կը կազմէին, ամենայն գործոններու անկարգ վիճակի մը մէջ գտնուելով չատ անգ ազգային դպրոցներու հետք չկրցան եւ թաղականք եղան որ իրենց իշխանութիւնը լոկ խօսելու համար ազգին դպրոցները խանգարեցին։

Դաստիարակչական ուսումնարանք՝ ընդհանրապէս կամ անկարգ բարին գործելու, կամ անկարգ նոր բարին ճանչելու, քիչ անգամ աշխուժութիւնն կը տեսնէր, իսկ գոնէ զաւակներ իրենց պէտ՝ պատգիներու էին կը լինէին, եւ այնպիսի ուսումնարաններ անուանք կային եւ կան՝ որ քանի մը դասատուներ անդամակցութեան մէջ գործածուելով գործունէութեամբ անց կ'երթային նոր դասատուներ բանեցնելու համար իրենց անձանց եւ կառավարութեանց պէտ, եւ այդ մեծ նեղութիւն կը քաշէր զիրենք իրենց աթոռէն զրկելու։

Կար ուրիշ տեսակ մ'ալ Ժողովք, որ ընդարձակ սահմանել մը էր, որ անձերը ապստամբին կենդանի եւ կենդանի բերելու համար իրենց հաճոյքը կամ իրենց անձնաւորութիւնը, իրենց գիտութիւնը կամ ազնուութիւնը իրենց առաքինութիւնը կամ իրենց ծերութիւնը պատուելու համար եղածը կամ չեղածը ասելը եւ անուանելը կամ երեւակայութիւնը։

Իսկ ազգին զօրութեան ուղիղը՝ Երեսփոխանական Ժողովքը, իր կազմութեան մէջ ինչպէս ապրեր տարբեր ալ որ կը բաղձանար, մեծ իր մեծ ազդեր մասին մէջ ազգին հանճարը՝ ներկայացնելու հարստութիւնը եւ գիտութիւնները ներկայացնելով, բայց կատար ազգին յառաջադիմութեան եւ կենաց։

Մենք պարզեր գաւառ էինք հոյ ազգին վիճակը՝ երբ Երեսփոխան պատուիրականն արծաթ բարձրացաւ։

Այս վիճակին մէջ իշխանութեան համեղ ազգ ազգային ապրելու անհնարին ընկերական ամբողջութեան պահանջմանց Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց եւ օգնական համաձայն վարուելու իր համարատւութիւն երբ բերաւ ընդհանուր ժողովին, իր խաղաղական վրայ անկեղծ համարատւութիւնը առաջարկ, ամբողջն վազը 'ի չատ կարգի մտածողը․ հին պարագին ինչ որ կենդանի զարմանք ընել՝ աշխատեցաւ. թէ որ ինչ որ պէտք էր ըլլալ չեղաւ, իր կողմէն չէր պակսութիւնը՝ որ իր ձեռքին եղած ամէն ջանք ըրաւ, եւ յուսահատած ալ չէ՝ պէտք եղածը ընելու. վասն զի այդ ազգային պաշտօնին ներքև էր է պարագայ հին եղեր է թէ նոր, փափագելի էր որ հրահանգող համար ինք աշխատէր, ինք որ դատապարտութեան սիրտը լաւ ճանչցած է, եւ անոր համար ալ պէտք

խառնած․ բայց քանի որ նկատմամբ պակասութիւն կայ, քանի որ հին պարագները կան, քանի որ ամէն ազգային ասպարէզ կոմիտէ հետ զանի պէտք եղած վիճակին համեմատ չատ դժուարին է, հարստահարութեանց ինչպէս յայտնի տեսնուեցաւ թէ ինչպէս եւ ինչ տեսակ խորհրդածութեանց պատճառ տուաւ, եւ ինչ կարծեաց յարաբերութեան ուղիղ եղաւ․ նոյնպէս եւ ուրիշ յարաբերութեանց ինչպէս կարծեցեալ իրաւունքներ ու պաշտօնական արժեքներ.

Եւ սակայն ամենքը ինչ են մարդու մը համար՝ որ իր սրտէ կը սիրէ, եւ որ ապրած է իր խնդրանաց եղած օրէն դուրս. ամէն բան ազգին բարութեան եւ յառաջդիմութեան, — Ինչ․ Իր ծանր է՝ որ ղեկավարութիւն կը բերէ նաեւ հետեւ կեցող հանդիսատեսին, խումբ մը մարդկանց դժգոհութիւն հակառակութիւնն է, որ գործելով ներքին եւ տանելի կ'ըլլայ՝ թէ որ համեստ եւ խրատական միութիւն մը ըլլայ։

Սահմանադրութիւնը ապստամբութիւն տուեր է խօսելու եւ գրելու․ բայց ո՛վ քաւ թէ բռնին վրայ կեցող քաղաքին պաշտօնէին կենար մէկը խօսքը ընդհանուր, եւ յանդիմանական ձեւով խօսք ուղղելու համարձակիր։ Ո՛վ բնաւ թէ երբ ազգը իրեն գլուխ կենար, նոյն միջոցին իրաւունք կուտար ամէն իր անհամար ան գլուխ փոխ չէ պահելու պաշտելու, մինչեւ ամէն անկիւնները ամէն անգղ ամենաթեան ազգային կամ անուղղակի զինքը իրը յանցաւոր ամբաստանելու։ Ո՛վ կինար մտածել թէ այսի համարձակէր դրժել մը դատական դատապարտելու թէ ինչ բնաւ կային եւ իր վարչութիւնը համար յաշտահաշտութեանց համար, ինք որ հարստահարութիւնը 'ի մասաց տեսած է եւ գիտէ, ինք որ հարստահարուեցաւ, ինք որ ուղղակի յանդիմանական տեսակը անուղղակի է եւ ճանչցեր — բայց դու որ հարստահարութեանց դէմ կը բողոքէք, միթէ դուք նաեւ հարստահարող չէ՞ք. միթէ դուք անոնց պաշտպանները չէ՞ք. միթէ դուք ամենայն անտեղի չէ՞ք հարստահարիչ... Եւ չէ՞ք հարցուցեր ամէն օր այն անցքեր, որ այդ այրի ապտակը՝ ազգին կը խոսի, ազգին կեղծ ձեռնարկներ եւ անհատնելի պարագները. միթէ դուք չէ՞ք որ կանոնադրութիւնը եւ դրժելը ընդունեցիք պաշտպանեցիք. դուք չէ՞ք որ ինքնիրենց կեղծաւորելով դեռ եւ խռովեցիք. դուք չէ՞ք որ ազգութեան սրտակցութեանը բարեկարգել ճշմարտութեան փոխարինեցին եղաւ եւ թէ որ ազգը ձեզի կարևոր հետեւցիք ամէն օրինը՝ ամէն կարգ՝ ամէն իշխանութիւն ինչ որ գործը կը տեսնուի եւ ինչ որ գործը կը ցանկան, ինչ որ գործը հետեւը կը մերժէք ամէն բան անհետ կըլլայ. դուք՝ հարստահարութեանց դէմ ամբաստանողներ դուք չէ՞ք որ Սահմանադրական պատճառող մը՝ երեսփոխանական Ժողով մը՝ դատապարտելու ձգեցիք. իր կարգադրութեանց իշխանութիւնը ձեռքերով՝ թէ ամբաստանութեան տակ դնելու իշխանութիւնը կը դադրի յանձնելով խմբովին թէ որ որ օրէնք չկար կանոն չկար դատակարգութիւն չկար սահմանադրական իշխանութեանց հնազանդութիւն չկար, հոն հարստահարութեան վերջին սահմանն կարծանալ է. դուք որ համբերութեան հակառակ տեսակին առաջին տեղին բերելով ազգին համար ամենայն իշխանութիւնը, երբ ձեր դրքին ձեր տեղին ձեր չունիմ պարտաւոր եւ գործիչ եւ գործակից գուցէ ան անփոխելի ընող պաշտպան կը կանգնէիք. դուք որ ա-

մէն իշխանութեանց գործողութիւնը կը վնասէք որոշմամբ. խառնակիչ եւ անարգ հոգի մը յոխորտ է ախոյ ենթադրութիւն մը համարձակ եւ դաւադիր մը պատապարտութեան մէջ կը համարիք. որպէս զի անոնց ձեռքը անցնի ամէն կարգութիւն, որ ուր տեղ կրնար են՝ քանդեր են եւ ոչ շիներ. ուր որ մնար՝ ապականեր են եւ ոչ պահպաներ, ուր որ ձեռնհաս եղեր են՝ չորցուցեր են եւ ոչ ծաղկեցուցեր, կործաներ են եւ ոչ հաստատեր. եւ սակայն մեկ ձեռքով սրտանց հարստահարողաց դէմ բողոք բողոքի վրայ գնելով արդարութիւն սիրող եւ գաւառ իր դաւէներ պաշտպանելու համար, մի՛ անոնց ալ դէմը կ'ելլէք ամենքին հարստահարողներին՝ որ գոց են իրենց ժողովրդոց, որ չար օրինակ են իրենց հօտին, որ իրենց ազգութեամբ կոյր են կերպ առաջնորդ, որ դէպ իրենց գերեզմանը կը տանին, որ քարոզ են խաւարութեան եւ բաժանման, այլ տեղի են օտարութեան հայերնի անձն...

Ժամանակով Աթէնքի մէջ Արիստիդէս անուն կառավարիչ մը կար որ իր թշնամին վրայ կը ձայնէր մեծութիւնն ու մտքին. բայց որ մը երբ գրպարտելու եւ ձայնելու առաքինութիւնն ալ անձնասիրելու 'ի Ափրոդիտէ փոխ ան ժողովրդեան մը հեղինակը ախտիւ կը ջան առաքինութեան գանակեծութը եւ չի քամել ան խորաղանձներուն հարցումներէն. ամէն որ ամէն տանն հնդմատներ այդպիսի իշխանութեան անհատն վրայ չեն գանուիր Արիստիդէն՝ որ հանճար մի էր, երբ Աթէնքի անդրանով մանրակի խեղքն անուն, ընդհանուր եւ խմբով թէ ժողովրդեան կարծիքը մոլորեցնեն անդգամութիւն է. բայց ինչ որ Արիստիդէսի համար տարաշալս կը պահել, միթէ կարենայ նոյնը դրուցել խղճմտանք թշնամիներուն համար։

Յ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ

Տէրէքէն չըստծ նամակէն մասրաբաւ
(Տէ- Թէ- 1209)

Իսկ ինչ որ կը վերաբերի գաւառի ուսումնական վիճակին անցեալն, սա կու չէր գերազանցեալ անանստապանելի, դիտաւոր ուսանելի առաջացքին հարստահարութիւն եւ պաշտպանութիւնը, հին միջնադարեան գիտութիւնը, այն եւ անցիր սեռականիշ նորօնական ուսմունքը այն վիճակի մէջ էին, որ չը լինելը նոյա ասելի օգտակար էր ուսանողաց. նոյնպէս եւ այլ գիտութիւնք, թուաբանութիւնք, ընդհանուր պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւնք, եւ լեզուներն անցնում էին հազիւ այնքան, որքան տեղութեան միջնակարգ դպրոցների չորրորդ դասատանց մէջ. Սորա վերայ աւելացնելու է եւ դպրոցի փոխութեան անհամաձայնութիւնը իւր դարձին, որ միշտ վիրաւորման եւ խոռվութեանց առիթ էր լինում դպրոցի մէջ, որ այս պատճառաւ միշտ ենթարկեալ փոփոխութեանց եւ երերման վիճակի մէջ էր. իսկ սրբազան Մակար եպիսկոպոսի առաջնորդութեան եւ այդ գալին ընտրութեամբ կազմուած հոգաբարձութեան օրոք գաւառի վիճակը բոլորովին փոխուեցաւ․ նա կանոնաւորեցաւ, անփոխանակ ընթացք, այդ դպրոց կեցութեան վիճակը թէ ուսուցչաց եւ թէ հոգաբարձու կողմանէ բարեկարգեալ ուրիշ ու գաւառ դարավոր լաւ յառաջացնել. թէ տարրերական եւ թէ մասնաւոր գիտութիւնների ուսումնարան վիճակը իսկ ինչ որ կը վերաբերի նոյն գաւառի ուսումնական վիճակին ու վերջին տարիներ

ըը գրեթէ համապատասխանած է որքան ենի եօթն դասատուն ունեցող գիմնազիւմների ուսումնական ընթացքին. Այլյրան փոփոխութիւնքը գաւառի վիճակի մէջ՝ յայտնի բան է՝ կարօտ չէին հոգացողութեան եւ աշխատութեան. այն մի անզործանեայ մարդ էլ կարող էր անել. այս էլ Աքինչ է.

Գարոն յօգուտ ածարծ տասեր որ Ներսիսեան դպրոցի ուսուցչաց համար սպասաւորական պաշտօնեաներ ու ուսուցիչներէն մեծամեծ ռոճիկներ էր տրուած. Տրանի թէ այդպէս ինէր այդ ազգի համար մեծ պարծանք կը լինէր, որ նա կարող էր իւր մշակներին արժանաւոր վարձատրել. բայց խեղճ յօգուտ ածողը՝ կլինի եւ ո՛չ անգամ հասկացողութիւն ունի թէ Ներսիսեան եւ թէ Ռուսաց դպրոցների ուսուցչաց վերայ. որովհետեւ այս մասին դրամը բոլորովին տուն է. Ռուսաց դպրոցների ուսուցիչներն 75—100 ռուբլի են ստանում ամսական ընթացքում իւրաքանչիւր շաբաթական մի դասի համար, այն ինչ Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչք ըն 50 ռուբլի եւ այն դրամով, որովհետեւ իւրաքանչիւր պակասած դասի համար հաշուարկութիւնը համեմատէ 1 ռուբլի 50 կոպ. Քաղի ազանից Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչք ոչ մի ապահովութիւն չունին ապագայում, այն ինչ տէրութեան դպրոցների ուսուցիչք քառասնից ծառայութիւնից յետ, ստանում են թոշակ (պէնսիոն) թէ իրանք եւ թէ իրանց ընտանիքը. Ոչ միայն ինչ հանեմատաբութեան Երեւանի մէջ. Աւելորդ չենք համարում աւանդ զիջել, որ Ներսիսեան դպրոցում այժմ տասն եւ մէկ ուսուցիչք եւ վերակացուք կան. Որանցից երեքը քահանայք են եւ յայտնի են քաղաքիս մէջ իբրեւ ընտիր պաշտօնեայք եկեղեցւոյ. Մնացեալ տասն եւ երեք ուսուցիչներից՝ բացի երեքէն՝ բոլորն են տէրութեան ռուսական համալսարանների եւ Լազարեան Ճեմարանի ուսանողք են, որպիսիք են եւ նոյն իսկ տէրութեան դպրոցների ուսուցիչք. Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչք, իրանց անձնական վարձատրութեան հետ միասին եւ մի ազգային պարտաւորութիւն իրանց վերայ դրած են համարում, այս թէ ոչ չէին ծառայել այն տեղ. Այլ թէ կամ մարդիկ, որոնք չատ աւելի պակաս վարձով կը համաձայնէին պաշտօն վարել նոյն դպրոցի մէջ առաջուայ չկայ—միայն դպրոցի փոփոխութիւնը ամէն նոր օրը բերելով զարգացման ընդունող ուսուցչութեան պաշտպանելով, որովհետեւ դպրոցը աղքատանոց չէ։

Եւլոր այս փոփոխութիւնքը դպրոցի վիճակի մէջ անդրադարձաւ Մակար Սրբ Եպիսկոպոսի օրօք են եղած. բայց յայտնի բան է, դու՛ Թէ՛ն՛չ ե՛ն ինչ որ կը վերաբերի սրբոյն յօգուտածողի հոգացողին թէ Մակար Սրբ եպիսկոպոսը կրթական ժամանակին փորձանաց մէջ հաղորդական ժողովի մէջ այդ ցնորք է. մենք որ նոյն հոգաբարձութեան մէջ չատ տարիներ մնալ ունեցած ենք, տեսած չենք մի այդպիսի խղճութիւն, ինչ չի կարող է լինել, որովհետեւ դպրոցը անի իւր կանոնադրութիւնը՝ հաստատուած կաթողիկոսից, Մինոդից եւ տէրութիւնից, եւ այն կանոնադրութեան ամենայն դարու դարու չունի իրաւունք ո՛չ մի անդամը հոգաբարձական խորհրդարանի։

Իսկ ինչ որ կը վերաբերի Մակար եպիսկոպոսի անդրանկութեան, իւր առաջնորդութիւնից առաջ, կարող է վկայ լինել նոյն ծառայութեան վայրերը. այդ մեզ չէ

վերաբերում. միայն այսքանը բաւական ենք համարում յիշել, որ նա ինչպէս մեզ յայտնի է, երկար ժամանակ Էջմիածնայ մէջ առաջ լուսարար է եղած, Միհրդատ անգամ և այլ և այլ յանձնարարութիւնք բարեխղճութեամբ կատարած համարուելով Երզնկայի Ներսէս և Թոփալ Մատթէոս կաթողիկոսների օրով. ընդ նմին յիշելու արժանի է և այն, որ այսօր Էջմիածնայ միաբանից մէջ երիտասարդ հայազէտ վարդապետներից շատերը անդրանիկ Մակար արք եպիսկոպոսի աշակերտքն են եղած.

Յայտնի բան է՝ այս բոլոր նախադրածանեքութիւն է և Ոչինչ. այժմ հարցմանք Գ. յօդուածագրին թէ իւր ցանկացած ինչն ո՞րն է.

Յասում ենք, որ յօդուածին շարունակութիւնը չէր կամ գուցէ մեր ձեռքը հասած չէ. գուցէ Գ. յօդուածագիրը բարեհաճած լինի՝ յօդուածի շարունակութեան մէջ՝ այլ ևս ճիշդ անգիտութիւններ հաղորդելու 'ի գաղթականութիւն միաբանից.

Այո՛, մեզ անծանօթ չէ նպատակը յօդուածագրին, որ շատոնց կ'սպրդէին հանդամանքները յօդուածագրին այս փաստերը՝ ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ շարունակութիւն այն մեքենայութեան՝ որք անցոր գաւառներեան արտասուքելու. Մակար արքեպիսկոպոսին Թիֆլիսի մէջ հաւ զօրեղ բարեկամներ, բայց թշնամիներ թաւը՝ և ազնիւ, զօրեղին և ազատական 'ի զուր.

Զէնքերն են խորամանկութիւն, խարդախութիւն, նպատակները բաղձալ ապաշնորհութեան փորձեր և այն և այն. և այժմ ահա միջամտելով յօդուածը և յիրաւ անշուշտ յառաջատական բանութիւն. Բայց գործերը և խղճմտութիւնք շատ աւելի զօրեղ են. խղճալի են անձնասէրներին և ծուռ ճանապարհով յիթ ողջախոհ, որ աշխատիւ ամէն յայտ և բարի գործ բարքն նոցա դէմ.

Բայց յիմնալու է որ բանաթիւնը ոչ թէ ճշմարտութիւն չէ, այլ և սուտ եւն անհնամիծ զրպարտ.

Թիֆլիս Լեւոն Փաշեբոյան
ի 4 Փետրուարի 1872 ամի

Մեր ընթերցողներէն շատեր կըյիշեն յիշել որ 1865 թվին 24ին ընդհանրաժողովը յանձնաժողով մի կազմած էր Ս. Էջմիածնայ կաթողիկոսութեան արգելք միջամտին և յնտրութեան երանալի գնելու, և մեր նախնեաց արէուքներէն ու ադաթներէն անհարանագրութիւնները կամ խառավառանքը ցոյց տալու համար.

Յանձնաժողովը՝ որոյ անդամ էին շատ եպիսկոպոսունք և շատ աշխարհականք, որոց մէկն ալ մեք, շատ ամիս աշխատելով տեղեկագիր մի շինեց և ազգային երեսփոխանութեան ներկայացուց.

Տեղեկագիրը ամփոփ. օրինակ տպուած լինելով պատմած է Հնձաւ, որ կաթողիկոսական յաջորդութեան խնդիրն ընդհ. ժողովոյ առաջ եկած միջոցին հետաքրքրէր ժողովոյն և մինչև իսկ երեսփոխաներէ շատերը նորա պարագաները ծանօթութիւն չունէին. այս պատճառաւ կը խնդրէին մեզնէ որ անտիպ գրքէն գործուց մասերը հրատարակենք.

Ահա այս խնդրանաց համեմատ կը հրատարակենք տեղեկագրին Ա. մասը՝ որ ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան աթոռի միջակին քննութիւնն է, այսինքն և այդ աթոռոյ միջակի որոյ ազգութիւն' այն է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սահմանութեանց և այդին իրաւանց համաձայն միջակի վերաբերական ամէն ճշմարիտ Հայոց ջերմ փափաքն է.

ՄԱՍՆ Ա.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան աթոռի միջակ Հայաստան է Նախիջեւան այսինքն թագ Հայաստանեայց Կաթողիկոսական միջակին՝ ի բնութեան, Հայաստանեայց անկախութեան եւ եկեղեցւոյ ազատութեան նկատմամբ.

Բնութեան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ընտրուած է ամենայն Հայ եկեղեցեաց եւ ամենայն Հայերուս առաջնորդութեամբ վրայ ունեցած օրինաւոր իրաւասութեան իշխանութիւնն՝ զոր աստուածային եւ յաւաջեալ յաջորդութեամբ 'ի Հայոց ազգ ժամանակէ ընդունած է.

Բնութեան չէ կարող իր աստուածային միջակներուն հետ ազատապատճառ համբերութիւնն ու յաւիտենութիւնն առանցքն գործադրել.

Բնութեան չէ կարող անկախ եւ զօրա հոգեւոր բարեկրական ժողով մը ունենալ.

Վասն զի իրեն ու ապագայ ժողովի ժողովոյն իրաւանց սահմանները չփախչել են.

Վասն զի չէ կարող 'ի Քրիստոսէ իր Հովուութեան ու պատասխանատուութեան յանձնուած Հօտին հոգեւոր առաջնորդները ինքնին կարգել ու արձակել բստ Լուսաւորչական եկեղեցւոյ կարգադրութեան.

Վասն զի նոցա վրայ ունեցած անկախ միջակն հոգեւոր իշխանութիւնը կամ բնաւ չէ կարող կամ խիստ գժուարաւ կարող է գործադրել.

Վասն զի չէ կարող հոգեւոր հաստատութեանց յարատեւ պայծառութեամբ համար Աղգին գրամով հաստատուն կալուածներ գնել.

Այսպէս ամենայն երեսուն տարիներուն մէջ մինչեւ ներկայս պատահած անցեց ծոցերս պատմութիւններէն եւ հայրապետական ինքնիշխանութիւններէն եւ ազատական արժանաւոր եկեղեցական ու աշխարհական անձերէ առաջ գալ են.

Աւելի բան մը սանկ ճշմարիտ են, կրնայ բսել թէ այդ միջակին մէջ Հայոց ընդհանրական Հայրապետը՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան անուամբ միայն կը կայ.

Աթէ Հայոց Աղգին վայրափոխն գրիչն եւ ապագայիցնի անցեց անցելոյ նկատմամբ անցեալ դարուց մէջ ալ նմանութիւն մեկ քանի գեղարդ անեանիւ. զխօսիլ պէտք է որ ինձնեղին զանոնք մէջս իւր աղօթնաւորութիւնն է. Ռուսին երեսուն տարիներէ 'ի վեր՝ այդ միջակը արհնութեան եկրորդանոց լուսաւորուած է զօրութեամբ Փոլոժէնիէս անուան նոր կարգադրութեան մի, որ մէկ քանի եկեղեցւոյ կարգաց անհնար անձնուէ Հեռու 'առաջարկուած է եւ խորհրդուած, եւ որուն գէմ ո՞րչափ որ Երջանիկ Ներսէս Ե. Մատթէոս կաթողիկոսունք եւ Հնդկաստանի ազգ ալ իբր բողոքած ալ են. 'ի վերայ այսր ամենայնի ցայսօր անփոփոխ մնայ Ռուսաստանի միջակին եկեղեցւոյ մը բռնել է մեր եկեղեցւոյ վրայ այնպէս որ բաւ միջամտութեան արժանաւորաց անձանց՝ «Մեր եկեղեցական վարչութեան մէջ ամենայն ինչ կը փճանի բաւ զօրութեան յօդուածոց նոյն Փոլոժէնիէի եւ շինագործութեան յանգմանց կը դատապարտէ ոչ միայն մեր եւ Աւագերորդական աստանեացն ալ եւ 'ի Տերութենէ. թէ եւ, ինչպէս որ Տեղեկագրիս մէջ պիտի տեսնուի, մեր ինչ ինչ արտօնութիւնները զանազան պարագաներու մէջ ճիշդ գործադրուած չեն.

Այսինքն գործելու մէջ կրօնական ազատութիւնը Ռուսիան նկարելու համար չափազանց չէ՛ որ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ իրաւունքը բռնաբարութիւններ' բայց այսօր ալ հասած՝ ամէն կողմի Տերութիւններէ՛ որոց մէջ ցրուած է Հայոց ազգը, կիմնական աղբիւր, Վաղարշապատ եւ Աստուածոյ պատմութիւնը եւ, 'ի Տաճկաց Պարսից եւ Արդերեանց պատերազմէ պատռել Հայաստանեայց Աղուանից եւ Սիւնեաց եկեղեցին, անձինք ու կալուածներ մէջ տեղ. Ներսէսի միաբանութիւնք բոլորը, և ունեցած ինչ՝ անկախութիւնը, և ազատութեան բարեխնամողները սաստիկ կը տառապեն. Նա է մեր արմատը, նա՛ է մեր միաբանութիւնը, նա՛ է մեր զարթնումը, նա՛ է մեր ազգային ամենապատիւ յաջորդութիւնը և Աստուծոյ մեր յաւիտենական կեանքը. Երկնից կենաց և մաքուր խնդիր է այս. Հայաստանեայց ազգութեան Ս. Եկեղեցին ճշմարտութեան եւ բնաւ տարին եւ անթ զարթուց արտաքին նախատակներ տեղեկանն ու վկայն է. մեր նախնիքը՝ օրինաց պահպանութեան համար բնաւ անհատութիւնը բնաւ քաղաքական նպատակներով, եւ անոնց մէջ նոյն հետայն մարմնովին, իրենց սեանց մնացած բոլորն ճշմարիտ գրաւականները հանդիսացան. եւ մինչեւ մեր օրերը մեր ազգային կաթողիկոսները ուսմնաւորեալ եւ առաջնորդ գրաւոր եւ ճշմարտութեան մէջ այսօր սուրբ ազատութիւնները, վասն զի ամենայն ուշադրութեան առաջարկուած 1836 թուի Փոլոժէնիէս անուան կարգադրութեան վրայ երկրորդական նկարագէն եւ Մատթէոս Երրորդին Հայրապետաց բողոքովն. Ջանք բրին եւ յաջորդաբար Ռուսիոյ կառավարութեան ուշադրութիւնը գրաւելու որ վերջապէս հրաման յղեցից Փոլոժէնիէի փոփոխութեան կարգաւ կեանքն իրեն առաջարկել *.

Վասն զի ի՛նչպէս կարելի է համաձայնեցնել Հայաստանեայց Ս. եկեղեցւոյ անկախութեան, ազատ իրաւանց, կանոնաց եւ աւանդութեանց 1836ին կարգադրութեան հետեւեալ յօդուածները.

* Արքեպիսկոպոսական Ներսէս կաթողիկոսն՝ այս մասին որ եւ է առաջարկութիւն ըրած ասոր. խորհուրդ ու հաստատ եւ այլ եւ եկեղեցական բնաւ ընդհանուր Հայոց խորհրդակցութեանց գիտեր. բայց Արեւմտեան պատերազմը վրայ գալով՝ իր այս օրինաւոր եւ արդար խորհուրդն 'ի գործ դնելու արգելք եղաւ, եւ վերջն ալ իր յանկարծահաս վախճանը բոլորովին հոս մնաց գործը. Մատթէոս Երրորդին ալ 1863ին ծրագիր մի շինած ու առաջարկած է, բայց չի գիտցուիր ինչ պատճառաւ ընդհանուր Աղգին խորհրդակցութեամբ գծելու օրինակը մինչեւ 'ի գործ չդրաւ, ինչպէս որ իւր նախորդը խորհած էր.

ՅՕԴՈՒԱԾ 9.

Եկեղեցին Լուսաւորչական Հայոց Ռուսաստանեայց կայսրութեան ունի ազատութիւն անդրանիկ կարգի, այլ սակայն ոչ այլազգ կարծել 'ի ձեռս բերել կամ ստացուածութիւն գտանել, բայց եթէ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ բարեհաճութեամբ ԿԱՅՍԵՐ որ կնքէ 'ի ձեռն նախարարութեան ներքին գործոց բառ ամենայնի կարգին.

Աչքառու ինչպէս կը տեսնուի թէ ո՞րչափ հակառակ է այս յօդուածը եկեղեցւոյ ազատ իրաւանց. ո՞րչափ եկեղեցական գաւառներ գրաւելու կամ վաճառելու վաճառքի մէջ կը մըտնան, քանի որ քաղաքի մը աղքատներուն ու ձեռն պատարագ ասորկաք չէն կարող համապատասխան կալուած մը գնել. ինչպէս է Աթոռոյն ազգային եկեղեցւոյ կալուածոյ նուիրութեան խնդիրը, որուն կալուած գնելու համար Հոգեւոր Մատթէոս Արքեպիսկոպոս երեք տարի յառաջ կառավարութեան առաջարկութիւն ըրած եւ ցայսօր անպատասխանի մնացած է.

ՅՕԴՈՒԱԾ 21.

Միաստուածային պաշտամունս 'ի մէջ եկեղեցեաց Լուսաւորչական Հայոց' անուն Պատրիարքի ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ մեծաւոր առաջնորդ պէտի ԿԱՅՍԵՐՆ ամենայն Ռուսաց եւ Ինքնակալ ՏԱՆ ՆՈՐԱ.

Մեր եկեղեցւոյ կանոնաց համեմատ քրիստոնեայ թագաւորի մ'անուն կարելի է յիշատակել, բայց ոչ բոլոր ընտանեաց անունները ալ 'ի միասին. եւ այն ալ չէ՛ թէ Ռուսաստանի Հայոց եկեղեցեաց մէջ միայն, այլ ամէն Ս. Պատարագի մէջ նաեւ առաւօտ ժամերգութեան մէջ՝ յետ ակադեմիական առաջնորդներուն յիշատակութեան յանձնուած անունն է. եւ շարունակութիւնն է պատարագին բոլորի ծառայ կարգադրած ծնիկ ներ եւ պարեկաց եւ օրհնեալ պատշաճ. Եկեղեցական' որպէս ուխտ վարդապետութեամբ համեմատ 'ի մեր գրոցն ճշմարտութեանց ապօթէն որ մեզ բնաւ թագաւորի խորհրդով յայտնապէս յիշատակել միայն մեր օրհնեալ կայսեր ազգերն եւ աղօթս ասող կարգադրած քաղաքներուն մէջ կրնայ ըլլալ այն ալ բաշխանելու եւ աղօթաւոր յիշատակութիւնն եմ.

ՅՕԴՈՒԱԾ 28.

'Ի քաղաքի ԿԱՅՍԵՐԻՆ ամենայն Ռուսաց յԱթոռ նախախնամող հասարակաց էջմիածնի սահմանէ գի ամ 'ի նախագահութեան Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցականաց' մատուցանել ՏԻՐՈՂ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ զամենայն պատմական խորհրդութեան միջոցիայ Ս. Էջմիածնի բարեհաճութիւնն յաղագս առաջինի վանաց 'ի հանգիստ թագաւորութեան իւրեան, եւ կամ 'ի գէպս անհնարութեան Գիտութեան իւրում.

Այս յօդուածը կը տեսնէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին առ վեհափառ ունենալու յարաբերութեան իրաւունքը. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ ամենայն Հայոց Հովիւապետը՝ ամէն պէտքովնաց գանձարանին առաւ կը բարձը պաշտօնին համեմատ պարտաւոր է անձամբ կամ փոխանորդաւոր եւ կամ նամակաւ յայտնել իւր բարեմաղթութիւնները. բայց միթէ Ռուսիոյ կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը ներէ՞ զայս. ուստի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ կրնա՞յ ազատապէս անել այդպիսի պարտաւորութեան մը կատարումը որ ընդհանուր Հայոց Հոգեւոր Տէր կոչուելու իրաւունքին հետ կապուած է եւ անկէ կը բղխի բնականաբար.

(Շարունակելի)

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Ձեփուէյի ապքերիչեի պետոյիցը հանուր ամեն մէկ թօփը 500 (հինգ) հարիւր խերթ. եւ ծախուելու թիւնը ասոնեւերը ֆանա այսինքն հինգ օրայ երկու հարիւր ութսուն տերեւմ եղած. պայմանու. չորս հարիւր ութսուն խոփ թղթին գնահատութիւնը սիրոյ կասարի յառաջիկայ երկուշաբթի օր Մարտ 13ին 'ի Ցոփ Ղալաթ փէնալէ կոմոգյուի տեսչութեան սենեկին մէջ։

Ուստի ինչ որ թուղթը մասնակցութեան ուզող վաճառականները կը հրաւիրուին յիշեալ օրը նշեալ գումարով ընդունիլ գնահատութեան։

6 Մարտ 1872
Ի Դուռն Սպարապետի

———

Պէյլօզի կայսերական Ցորենի պետոյիցը համար փոխադրելու գնահատութեան սիրոյ ղրկի յառաջիկայ հինգշաբթի օրը Մարտ 9ին 'ի Ցոփ Ղալաթ։

Ուստի յիշեալ փոխադրութեան առնուզող վաճառականները կը հրաւիրուին յիշեալ օրը ժամը 6ին մինչեւ նշեալ գումարով յիշեալ տեղ։

4 Մարտ 1872
'Ի Դուռն Սպարապետի

———

Կայսերական զօրաց պետոյիցը համար ութ հարիւր եւ յիսուն հինգ հազար հինգ հարիւր յիսուն օրայ ձէնօվայի բրինձ, եւ եօթանասուն ու մեջ հազար երկու հարիւր չէյքի ալ փարա գնահատութեան սիրոյ կասարի յառաջիկայ հինգշաբթի օրը Մարտ 9ին 'ի Ցոփ Ղալաթ. Ուստի յիշեալ վաճառքը առնուզող վաճառականները կը հրաւիրուին յիշեալ օրէն յառաջ գալ եւ մէկ անգամ ալ տեղն անգամնոյ յիշեալ վաճառաց համար պատրաստուած եւ վաճառականաց յանձնուած Շննակը կրկնուած պայմանագիրն մէկ օրինակը։

1 Մարտ 1872
Ի Դուռն Սպարապետի

———

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ՈՒԹՈՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
Ի. ՊՕԼԻՍ ՁԻՆԻԼԻ ԽԱՆ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1872 ՓԵՏՐՎԱՐ 22 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ 'Ի ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՎՕՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ Թիւ — Եւրոպական եզերք

12 45 1 Եէնիմահալլէէն Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիքէօյ, Պոյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար.
1 25 Եէնիմահալլէէն Մէգարպուրնու, Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Պէպէք Առնաւուտ (Ուրբաթ օրերը ժամը 1 1/4 ին [illegible]).
1 45 18 Եէնիմահալլէէն Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա Եէնիքէօյ, Իսթինիա, Էմիրկեան, Հիսար, Պէպէք, Օրթաքէօյ. (Բացի ուրբաթէ).
2 30 19 Բուճէքի եւ Անատօլու Գավաքէն Մէգարպուրնու, Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան Պոյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք, Օրթաքէօյ.
3 45 20 Եէնիմահալլէէն Մէգարպուրնու, Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ Իսթինիա, Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Պէպէք Առնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթ.
5 15 22 Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Պոյաճըքէօյ Ռ. Հիսար, Պէպէք Առնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
6 45 6 Եէնիմահալլէէն Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Փաշապաղչէ, Գանլըճա, Ռ. Հիսար, Գանտիլլի, Առնաւուտքէօյ, Պէյլէրպէյի, Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ, Իւսկիւտար.
8 45 23 Եէնիմահալլէէն Մէգարպուրնու, Պիւյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Պէպէք, Առնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ.
9 30 23 Պիւյիւքտէրէէն Թարապիա, Եէնիքէօյ, Պոյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Առնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ (Ուրբաթ օրերը Էմիրկեան).

Առնաւուտ քէօյէն

1 15 21 Առնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ.
1 45 3 Առնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ Գապաթաշ.
2 30 11 Օրթաքէօյ, Առնաւուտ Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
3 23 Առնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ Գապաթաշ.
3 45 3 Առնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ Գուզկ. Պէշիկթաշ.
4 20 11 Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ, Գապաթաշ.
5 30 1 Առնաւուտքէօյ, Պէյլէրպէյի, Օրթաքէօյ Գուզկ. Իւսկիւտար Գապաթաշ.
7 30 3 Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ.
10 4 Առնաւուտքէօյ, Վանիքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուկ.
10 45 20 Առնաւուտքէօյէն ուղղակի կամուրջ.

Ասիական եզերք

1 30 22 Պէյքօզ Փաշապաղչէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուկ.
1 30 6 Վանիքէօյէն Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուկ, Գապաթաշ.
2 17 Պիւյիւք Պէյքօզ, Փաշապաղչէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուկ. (Ուրբաթ օրերը ժամը 2 3/4 ին).
3 45 28 Պիւյիւք. Պէյքօզ, Փաշապաղչէ, Գանլըճա Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուկ, (բացի ուրբաթէ).

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եզերք

3 6 Գապաթաշ, Իւսկիւտար, Պէշիկթաշ, Գուզկունճուկ, Օրթաքէօյ, Պէյլէրպէյի Առնաւուտքէօյ, Գանտիլլի Ռ. Հիսար Գանլըճա Էմիրկեան Եէնիքէօյ Փաշապաղչէ, Պէյքօզ, Թարապիա Պիւյիւքտէրէ Եէնիմահալլէ.
3 30 22 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Պէպէք Ռ. Հիսար Էմիրկեան, Եէնիքէօյ Թարապիա, Պիւյիւքտէրէ.
5 25 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչ. Առնաւուտքէօյ Ռ. Հիսար Պոյաճըքէօյ Եէնիքէօյ, Պէյքօզ Թարապիա, Պիւյիւքտէրէ, Մէգարպուրնու, Եէնիմահալլէ.
6 45 19 Իւսկիւտար, Պէշիկթաշ, Գուզկունճուկ, Օրթաքէօյ, Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ, Առնաւուտքէօյ.
8 23 Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Ռ. Հիսար Էմիրկեան Եէնիքէօյ Թարապիա Պիւյիւքտէրէ.
10 18 Պէպէք Ռ. Հիսար Էմիրկեան, Եէնիքէօյ Թարապիա Պիւյիւքտէրէ, Մէգարպուրնու Եէնիմահալլէ Ռ. եւ Ա. Գավաք.
10 15 4 Պէշիկթաշ Ռ. Հիսար Պոյաճըքէօյ Եէնիքէօյ Պէյքօզ Թարապիա, Պիւյիւքտէրէ Եէնիմահալլէ.
10 43 19 Օրթաքէօյ, Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Իսթէն. Եէնիք. Թարապիա. Պիւյիւքտէրէ, Եէնիմահալլէ (Ուրբաթ օրերը Պէշիկթաշ Առնաւուտքէօյ ալ հանդիպելով).
11 28 Պէշիկթաշ Օրթաք Առնաւ Պոյաճըք Եէնիքէօյ Պիւյիւքտէրէ, (բացի ուրբաթէ).
11 40 25 Թարապիա Պիւյիւքտէրէ Մէգարպուրնու Եէնիմահալլէ (բացի ուրբաթէ).
11 20 20 Գուրուչէշմէ, Պէպէք Ռ. Հիսար Էմիրկ Եէնիք (Ուրբաթ օրերը Թարապ. Պիւյիւքտ. ժամ 11 ին ալ [illegible]).

Առնաւուտ քէօյ

2 15 23 Պէշիկթաշ, Առնաւուտքէօյ.
3 3 Օրթաքէօյ Առնաւուտքէօյ.
3 30 11 Ուղղակի Առնաւուտքէօյ.
9 15 4 Գապաթաշ, Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ, Վանիքէօյ.
10 20 Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտ.
11 20 11 Գապաթաշ Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ Առնաւուտքէօյ.
11 45 6 Պէշիկթաշ, Գուզկունճուկ, Գուրուչէշմէ.
11 45 23 Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ

Ասիական եզերք

4 30 1 Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Իւսկիւտար, Գուզկունճուկ, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Առնաւուտքէօյ.
9 45 3 Գուզկ. Պէյլէրպէյի Չէնկէլք. Վանիք. (Բացի ուրբաթէ)
10 30 17 Գուզկունճուկ, Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Գանտիլլի Ա. Հիսար, Գանլըճա, Փաշապաղչէ, Պէյքօզ Պիւյիւքտէրէ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 10 ին).
11 22 Գուզկունճուկ Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Հիսար Գանլըճա, Փաշապաղչէ, Պէյքօզ.
11 30 3 Գապաթաշ Գուզկունճուկ Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
7 ՄԱՐՏ
(ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՅԻ ՀԱՄԱՐ 100 ԴՐՈՒՇԷՆ)

Լոնտրա 3 ամիս	գուրուշ	108 [illegible]
Փարիզ		23,40

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
7 ՄԱՐՏ

Անգլ. լիրա	գուրուշ	109,5
Նաբոլէոն ոսկի	»	86,38
Իմփէրիալ ոսկի	»	89,10
Մէճիտիէ	»	51,26
Հինգ ֆրանգ	»	—
Հինգնոց	»	105,15
Պզլճա	»	118,20

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 7 ՄԱՐՏ

ԱԼԻՒՐՔ

Ցորեն կարծր	Պէսարապիա	32	—37
» »	Աղաք	35	—36
» »	Պուլկար	30	—32
» »	Պուրկազ	30	—32
» »	Թէքիրտաղ	30	—32
կակուղ	Աղաք	30	—33
» »	Պէսարապիա	—	—
Կիրզա Թունա		30	—32
Ցորեն կակուղ Պուրկազ		30	32
Վառնա		30—32	
» » Պուլկար		28—30	
Եղինապոլսի Թունա		19—20	
» Անատոլ		17—18	
Գարի Թունա		14—14½	
» Անատոլ.			

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

ԽՈՋԱՆԿ ՁԻԹ

Պուլկար	գուրուշ	—
Անատոլու	»	—
Քօլօս		
[illegible]	»	
[illegible]	»	

ԲԱՄԲԱԿ — Գուրուշ

Մէրսին	օխա	10
Իզմիր	»	10 1/2
Ատանա	»	9 1/4
Պարսկաստան	»	8
Կիրասոն	»	8 1/2

ԲՈՒՐԴ

Անատոլու լուացուած	օխա	20—17
» չլուացուած	»	9—
Բուլղարի լուացուած	»	17—20
» չլուացուած	»	8½—9½
Վրաստան լուացուած	»	12½—
» կէս		7 1/2
» չլուացուած	»	— —
Տաղըստան	»	10 —
[illegible]	»	9 — 10

ՄԱՇԿ

Պարսկաստան	օխա	14—
Անատոլու	»	10—
Ճերմակ	»	6—7

ՁԷԹԻ

Կրիտի Ա. տեսակ	օխա	20—20½
» Բ. »	»	18 —
Էնկիւրլիւ »	»	18—20
Թաշոզ »	»	18½—19
Միտիլէն »	»	17 —
Նօզզամ »	»	16—17
Զօրում		16—17

ԲՐԻՆՁ

Էնկիւրլիւ	օխա	50 —
Գաստամոնու	»	48 —
Պէյպազար	»	51 —
Չէրչէզ	»	—
Վան	»	29 —

ՍԵՒԻ ՄՈՐԹ

Ամասիա	6½ կապ մէկ Օ. Լ.			
Խոզգատ	7	»	»	»
Աքսու	»	»	»	»
Էրզրում	7½	»	»	»
Գոյտէրի	»	»	»	»

ՁԷԹ

Մուտանիա	օխա	7½—
Այվալը	»	6½—7
Սաքըզ	»	10 —
Միթիլին	»	7 —

Պղինձ Թոգատ երկրին մէջ		9½	—10
Աֆիոն	»	260	—275
Թիֆթիկ	»	29	—30
Մուսուլ	»		—
Կտաւատ Անատ.	Թիւլ		—
» Բուլղարի	»		—
Ամասիա Պարսկ. Բէլա	»	42	—44
Պրուսա		82	—86

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

		գուրուշ
Խանդէ Բրազ. տեսակ 100 օխա		1200—1250
» Բ. »	»	
Ըէվան	»	16—16 1/2
Շաքար փոշի Անգլ. Նիզ.		240—242
» » Գաւառ.	»	—
» գլուխ Գաւառ.		240—
Զոյ Քօնիօ	օխան	26 —
» Բէլքօ ծաղիկ	»	45 —60
Անագ (գապա)	կէնդ.	1040—1020
Պղպեղ (սիֆիլա)	օխա	10½—
Լեղակ (ցուրիպա) Գէնկալա	»	100 —140
» » Մադրաս	»	— —70
Զինք տախտ 100 օխա գր.		90 —
Երկաթ Անգլիական		70 — 72
» ռուսական		72 —
» շուէտական		80 —82
Թարթիճա		112 —118
Բրինձ Իտալիոյ 100 թիւթ. գր.		45
Կարագ եղ Ռուսիոյ	գր.	13 —14
Խավիար		35 —40